

БУРАК

ІОСІФ

ЗАХАРАВІЧ

Ваенныя дарогі... Адны з самых цяжкіх, поўныя небяспекі і нечаканасцей. Але, хоць і рэдка, нават яны, гэтыя дарогі, прыносілі радасць сустрэч. Многія ветэраны з цеплыней успамінаюць сустрэчы на дарогах вайны, вайсковае братэрства, дапамогу.

Адна такая цеплая сустрэча ў час вайны назаўседы засталася ў памяці партызана, франтавіка, ветэрана Іосіфа Захаравіча Бурака, які пражывае на вуліцы Героя Савецкага Саюза Батырава ў г.п.Жалудок.

Здарылася гэта ў 1943 годзе. Тады Іосіф Бурак знаходзіўся ў партызанскім атрадзе, і таварышы па зброі паведамілі, што ў суседнім атрадзе, які прыбыў з-за фронту, з самой Масквы, бачылі яго, Іосіфа, старэйшага брата Міхаіла.

Радасная вестка. Але ж, здаралася, і не раз, калі акупантыдаведваліся- калі хтосьці з вяскоўцаў ішоў у партызаны, за гэта помсцілі сваякам. Не хапала, каб веска ведала- два браты Буракі змагаюцца ў партызанах. На сустрэч з братам паехаў пры першай магчымасці- якраз спатрэбілася везці прадукты маскоўскаму атраду. Сустрэча адбылася.

Калі пачалася вайна, Іосіфу Бураку споўнілася толькі шаснаццаць. Жыў у весцы Жораўка Любанскага раёна Мінскай вобласці. У 1942 годзе ў бліжэйшых лясах з'явіліся партызаны, яны ўсе часцей і часцей заяўлялі аб сабе сваім актыўным змаганнем. Калі акупацыйныя ўлады зрабілі спробу адправіць юнака ў Германію на прымусовыя работы, ён пайшоў у лес. Неўзабаве знаўшоў партызан. Паступова асвойваў партызанскую навуку, ваяваў у партызанскім атрадзе імя Кутузава партызанскай брыгады імя Панамарэнкі. Хадзіў на чыгунку Мазыр-Калінкавічы, з баявымі таварышамі ўзрываў варожыя эшалоны. Даводзілася быць у засадзе, наступаць, адыходзіць з баямі, выбірацца з акружэння. Асабліва складанай была сітуацыя ля возера Краснае. Выручыла тады добрае веданне мясцовасці.

Нарэшце ў ліпені прыйшло вызваленне. Нейкі час быў дома, і вось позва ў Чырвоную армію. Спачатку палкавая школа пад Смаленскам, дзе на працягу трох месяцаў вучыўся ваяваць, з арыентацыяй на пяхотную частку-там узмоцнена вывучалі кулямет.

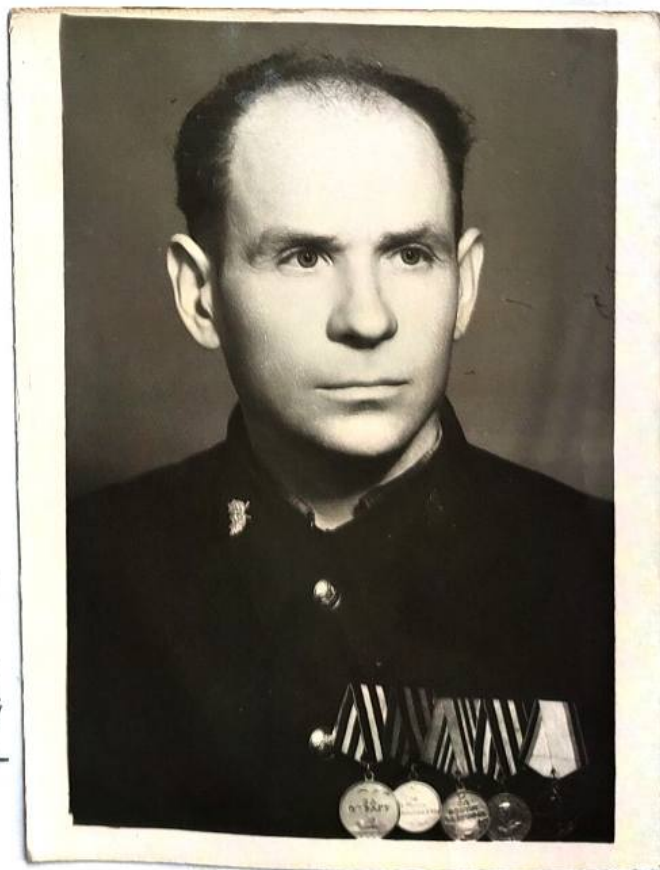
Пасля вучобы-дарога на захад, часта рухаліся пяшком. Трапіў малады баец у 480 полк 152 стралковай дывізіі.

Аднак Іосіф Бурак куляметчыкам не стаў. Сказалі-будзеш артылерыстам, ужо блізка ля фронту пачаў знаёмства са знакамітай “саракапяткай”.

Але і артылерыстам стаць невялося. Прызначылі сувязістам. Спачатку нес адказнасць за сувязь паміж камандзірам палка і камандзірам дывізіі. Потым набыў прафесію радыётэлеграфіста.

Ваяваў ва Усходняй Прусіі. Асабліва ўпартыя баі былі за Кенігсберг. Менавіта пад гэтым горадам атрымаў першую баявую ўзнагароду – медаль “За адвагу”. За ёй была другая – “За ўзяцце Кенігсберга”.

А з Усходняй Прусіі яго полк Узяў напрамак на Берлін. Дайшоў Ваеннымі дарогамі да Берліна, ба-

чыў рэйхстаг, надпісы на ім. Яшчэ адна медаль “За ўзяцце Берліна” з’явілася ў 20-ці гадовага байца.

А пасля Берліна – дарога на Прагу. Праўда, яго полк ішоў у другім эшалоне. Асноўнымі ўдзельнікамі падзей у Чэхаславакіі сталі тыя, хто ішоў наперадзе.

Аднак у Чэхаславакіі праслужыў тры месяцы. Неўзабаве на грудзях маладога чырвонаармейца з’явіўся яшчэ адзін медаль – “За перамогу над Германіяй у Вялікай Айчыннай вайне 1941-1945гг.”

Хатка з Чэхаславакіі полк адвялі ў Брэст, потым – у Картуз-Бярозу.

У 1948 годзе Іосіф Бурак дэмабілізаваўся, прыехаў у Жалудок, дзе працаваў інспектарам Ашчаднай касы. Гэтую пасаду займаў да 1961 года.

Меднастволы, як выліты, высіцца бор,
Зацвітае на ўзлессі блакітны чабор,
Заглядзелася сонца ў люстры азер,-
Гэта ты, мая Беларусь!

Сіні ранак. Дзяўчына збіраецца жаць,
На плячы маладзік-серабрысты серп,
А наўкол наліўныя сады ляжаць,
Бурштынавыя яблыкі ў расе,-
Гэта ты, мая Беларусь!

П.Панчанка

ЛІСАЙ

ЯДВІГА

АЎГУСЦІ-
НАЎНА

Ядвігу Аўгусцінаўну Лісай добра ведаюць жыхары г.п.Жалудок-
як паважаную, аўтарытэтную жанчыну. Многім грамадзянам яна
запомнілася як вопытны медыцынскі работнік, ведаюць яе і як
актыўную ўдзельніцу мастацкай самадзейнасці, а таксама як
удзельніка Вялікай Айчыннай вайны.

Так, Я.А.Лісай у ліку тых, хто ў гады ліхалецця не скарыўся,
пайшоў змагацца ў партызанскі атрад.

У вайны, кажуць, не жаночы твар. Вайна калечыць лесы,
характары некаторых мужчын, яна ж жанчына, вытрымала, не
ачарствела нават пасля тых жорсткіх выпрабаванняў, тых 750 дзен і
начэй, праведзеных сярод народных месціўцаў, калі побач быў
каварны вораг.

Прайшло з тых суровых саракавых гадоў больш за паўстагоддзя,
аднак жанчыне, якой давялося пабачыць шмат чаго ў жыцці, прайсці
праз жорсткія выпрабаванні, цяжка ўспамінаць пра гады змагання.

Так склаліся жыццевыя абставіны, што ў партызанскі атрад яна прыйшла з мужам, у чэрвені сорок другога. Неспакойна было ў яе весцы Ліпічанка, неспакойна было і ў суседніх весках. Немцы і іх памагатыя зводзілі рахункі з актывістамі, расправы набывалі ўсе большы размах, былопрадчуванне, што і ў іх дом могуць наведаць няпрошаныя госці. Таму часта даводзілася начаваць у полі.

Звычайна перад тым, як вярнуцца пасля чарговага начлегу па-за сценамі свайго дому, Ядвіга Лісай рознымі шляхамі правярала, ці зрабілі засаду ў іхнім доме.

На гэты раз усе магло здарыцца вельмі кепска. У доме была засада-аб гэтым папярэдзіла суседка. У сваю хату ў той чэрвенскі дзень сорок другога яна не вярнулася. Некалькі начэй правялі ў сястры ў весцы Крупава. Але жыць там доўга нельга было. Таму пераправіліся праз Неман у Ліпічанскую пушчу, у партызанскі атрад. Перапраўляліся на бярвеннях, з рызакай для жыцця. Рызыка суправаджала іх і доўгі час пасля той ночы.

Два гады Ядвіга Аўгусцінаўна правяла ў партызанскім атрадзе імя Варашылава. Была сувязной, дастаўляла звесткі аб дыслакацыі варожых гарнізонаў, аб руху воінскіх эшалонаў на ўсход, распаўсюджвала лістоўкі, прыносіла медыкаменты. Удзельнічала і ў аперацыях на чыгунцы. Яе таварышы па зброі-гэта добра вядомыя грамадскасці горада і раена былыя партызанскія кіраўнікі М.М.Белякоў і М.А.Дубакоў.

Шмат разоў, каб выканаць небяспечнае заданне, яна добраахвотна адпраўлялася сама, даводзячы камандзірам, што падыходзіць да гэтай справы лепш, чым мужчына.

-Абую лапці, посцілку на галаву, і ў дарогу,-успамінала жанчына.

У партызанскім атрадзе былі прадстаўнікі розных нацыянальнасцей: беларусы, рускія, палякі, яўрэі. Сувязной даводзілася трапляць у складаныя сітуацыі, небяспека падказвала самае неверагоднае выйсце са становішча.

Сяброўка Ядвігі Лісай, эстонка Лідзія, аднойчы, толькі пакінула партызанскую зону, як яе спынілі немцы. Здавалася, усе...

На пытанне-"Хто, куды ідзе?"-адказала-"Уцякала ад партызан". Пранесла на гэты раз. Але ж былі і страты.

За два гады давялося вытрымаць тры аблавы. Асабліва небяспечнай, цяжкай аказалася апошняя. Паўтара месяца цягнулася яна. Днем моклі ў вадзе, ноччу выбіраліся на сухое месца. Усе, што можна было, немцы знішчылі.

Пасля вайны Ядвіга Аўгусцінаўна закончыла медыцынскае вучылішча, працавала медыцынскай сястрой. Аб мужнасці партызанскай сувязной сведчаць урадавыя ўзнагароды, і сярод іх-медалі “партызаны 1941-1944”, “За адвагу”, ордэн Айчыннай вайны.

ЛІТВІНАВА

ВЕРА

ЛУК’ЯНАЎНА

Родилась в городе Скидель в 1925 году.

В 1941 году немцы окружили город и когда ей было 14 лет вывезли в Германию. 20 января 1945 года попала в госпиталь на Дальний Восток, где пролежала 2 года.

В 1947 году вернулась в город Скидель. В 1960 году переехала в г.п.Желудок. Работала няней в Желудокском детском саду.

**КАСПЯРОВІЧ
МІХАІЛ
ЛЮДВІГАВІЧ**

Амаль 60 год мінула з моманту заканчэння самай страшнай у гісторыі чалавецтва вайны, вайны, якая закранула кожную беларускую сям'ю, вайны, ахвярамі якой сталі дзесяткі, сотні тысяч, мільёны нашых суайчыннікаў.

А што мы, пакаленне ХХІ ст., ведаем пра тыя, ужо даволі далёкія часы? На жаль, няшмат. Выхаваныя на іншых ідэалах, нормах маралі, многія з нас ніколі не задумваюцца, які подзвіг здзейснілі нашы дзяды і прадзеда, якую цану заплацілі за наша жыццё. Іх, жывых сведкаў, удзельнікаў тых падзей, застаецца з кожным годам

усе менш і менш. Нішто не падуладна часу, але чалавечая памяць вечна. Таксама як і бессмяротны подзвіг.

Чалавек, аб якім пойдзе гутарка далей, пражыў доўгае і нялёгкае жыццё, але захаваў і сілу духа, і бадзёрасць, і добрае пачуццё гумару. Ён і сёння вядзе вельмі актыўны лад жыцця, з'яўляецца выдатным субяседнікам, мае сваё неардынарнае меркаванне па любому пытанню. Гэта Каспяровіч Міхаіл Людвігавіч, ветэран вайны і працы, намеснік старшыні Жалудоцкага камітэта ветэранаў вайны і проста цудоўны чалавек. Кожная сустрэча з ім — гэта маса новых адкрыццяў, незабыўных уражанняў і цікавых распедаў.

Нарадзіўся Міхаіл Людвігавіч 9 верасня 1921 г. у в. Папераўцы Лідскага р-на ў сялянскай сям'і. Яго бацька, Людвіг Іосіфавіч, меў вельмі цікавы лёс. Быў удзельнікам руска-японскай вайны 1904-1905 гг., а затым на працягу 9 гадоў знаходзіўся на заробках у ЗША. Пэўна мог і застацца там на ўсё жыццё, перавезці сям'ю, аднак цягнула на радзіму. Вярнуўшыся дадому, Людвіг Іосіфавіч набыў даволі значны участак зямлі плошчай 28 га ў пана Трабоўскага ў маёнтку Лябёдка, куды і пераехала сям'я ў 1925 г.

“Бацька быў вельмі працавіты чалавек. Увесь дастатак сям'і забяспечваўся пастаяннай працай. Мы з братам Вацлавам з самага ранняга дзяцінства дапамагалі па гаспадарцы. Я ўжо ў 12 гадоў надрэнна ўмеў касіць, а з 14 — пачаў хадзіць за плугам.” (з успамінаў Міхаіла Людвігавіча, далей *).

З 1929 па 1933 гг. Міхаіл Людвігавіч наведваў 4-класную прыватную (на даму) школу ў в. Ашмянцы, а затым яшчэ 3 гады вучыўся ў Жалудоцкай “паўшэхнай” (публічнай) школе.

“Самыя яркія дзіцячыя ўспаміны звязаны з кнігамі. Вучоба мне давалася лёгка, падабаліся амаль усе прадметы, я шмат чытаў. Бацька часта набываў самыя розныя кнігі, з якімі я ніколі не раставаўся. Любоў да чытання засталася ў мяне на ўсё жыццё. Я і цяпер рэгулярна чытаю газеты і часопісы” *.

Пасля заканчэння школы Міхаіл Людвігавіч марыў аб далейшай вучобе, але ў гэты час значна пагоршыўся стан здароўя бацькі і таму прыйшлося застацца дома, каб даглядаць за вялікай гаспадаркай. Вераснёўскія падзеі 1939 г. амаль не адклалі адбітак на стан жыцця сям’і Каспяровічаў.

“Змена ўлады прайшла практычна незаўважана для жыхароў нашай вёсачкі. Мы займаліся паўсядзённымі справамі і мала звярталі ўвагі на ўсё астатняе, тым больш што радыкальных перамен не адбылося. Гэта цяпер шмат спрачаюцца і неадназначна трактуюць той складаны перыяд гісторыі. А мы тады не тое што нічога не чулі пра савецка-германскі дагавор аб ненападзенні, але нават і не ведалі пра пачатак другой сусветнай вайны. Адзінае, што мне запалася у памяць, гэта радкі незамыславатага чатырохрадкоўя, якія часта гучалі ў той час:

Будзем помніць мы заўсёды

Гэтыя дзянькі.

Як гудзелі танкі ў полі,

Як ішлі палкі.

Па майму асабістаму меркаванню далучэнне Заходняй Беларусі да БССР — гэта акт гістарычнай справядлівасці, аднак дасягнута гэта было ў выніку падпісання сакрэтнага пратакола паміж Савецкім Саюзам і Германіяй, што робіць гэтыя дзве дзяржавы агрэсарамі ў дачыненне Польшчы”*.

Міхаіл Людвігавіч вельмі цікава разважае пра розныя гістарычныя падзеі. Наш 9 клас аказвае шэфскую дапамогу ветэрану і мы часта бываем у яго дома разам з класным кіраўніком Васількевічам Уладзімірам Анатольевічам, настаўнікам гісторыі. Міхаіл Людвігавіч і Уладзімір Анатольевіч могуць гадзінамі гутарыць на самыя розныя тэмы. “Чалавек, які нягледзячы на даволі сталы ўзрост, валодае выдатнай памяццю, вельмі аб’ектыўна, абапіраючыся на факты, аналізуе гістарычныя падзеі і мае філасофскі склад розуму, з ім заўсёды цікава” — гэтыя словы класнага кіраўніка найбольш яскрава і поўна характарызуюць асобу нашага шаноўнага ветэрана.

Дзень 22 чэрвеня 1941 г. Міхаіл Людвігавіч застаў, знаходзячыся на вайсковых зборах непадалёку ад в. Мацеўчукі.

“З самай раніцы чуўся глухі гул. Ён то аддаляўся, то набліжаўся і даволі хутка на небе сталі добра бачны сілуэты некалькіх самалётаў. — Гэта нашы, напэўна, пойдучь на пасадку, — выказаў здагадку былы капрал польскай арміі Насовіч, які кіраваў зборамі. І сапраўды, самалёты накіраваліся ў бок Жалудоцкага ваеннага аэрадрома, крыху

знізіліся і нечакана пачалі бамбіць ангары, дзе знаходзілася баявая тэхніка. Клубы чорнага дыма ўзняліся высока ўгору, амаль усе самалёты былі знішчаны. Гэта быў пачатак вайны”*.

У час нямецка-фашысцкай акупацыі Міхаіл Людвігавіч знаходзіўся ў сваёй вёсцы, а ў 1944 г, пасля вызвалення Беларусі ў выніку аперацыі “Баграціён”, быў прызваны ў армію.

“Было гэта ў верасні 1944 г. Нас, хлопцаў з суседніх вёсак, прыкладна чалавек 50, адправілі ў Ліду на зборны пункт. Там раздзялілі на некалькі груп. Неўзабаве я аказаўся ў Беластоку, адкуль навабранцаў размяркоўвалі па вайсковых злучэннях. Я быў напраўлены ў 16-полк пяхоты 6-й дывізіі 1-й арміі польскай (Войска польскага). Без усялякай папярэдняй падрыхтоўкі, нас зусім нявопытных і неабучаных, кінулі на перадавую ў раён Жэшув, што на Карпатах”*.

Гэта было ў кастрычніку 1944 г., калі праходзілі вельмі жорсткія баі на тэрыторыі Польшчы. Фашысты трымаліся за кожны кавалак зямлі, разумеючы, што Польшча — гэта і ёсць тая саломінка, за якую можна было ўхапіцца, каб хоць на нейкі час аддаліць крах.

“Тут, знаходзячыся ў акопах пад пастаянным абстрэлам, калі смерць падпільноўвала на кожным кроку, я сваімі вачыма ўбачыў вайну такой, якая яна ёсць на самай справе. Гэта жудаснае відовішча, якое немагчыма апісаць словамі. Але самае страшнае яшчэ было наперадзе”*.

А наперадзе было не адно наступленне, шмат цяжкіх баёў і чым далей на захад, тым больш яраснае супраціўленне фашыстаў.

“17 студзеня 1945 г. наш полк фарсіраваў раку Віслу, вызваліў гарады Улацлавек і Быдгашч. Памятаю, як на прыстані аднаго з гэтых гарадоў стаялі некалькі барж, напоўненых мяшкамі з цукрам. Мы, паўгалодныя салдаты, накінуліся на гэты цукар быццам воўк на сваю ахвяру, напаўнялі ім кішэні, рэчавыя мяшкі, усе ёмкасці. Я і цяпер вельмі добра помню смак таго цукру”*.

Як сцвярджае Міхаіл Людвігавіч, самыя страшныя баі ішлі на германска-польскай мяжы і ўжо на нямецкай тэрыторыі.

“На ўсё жыццё застаўся ў памяці бой непадалёку ад Познані і не таму, што быў узнагароджаны медалём “За адвагу”, а таму, што тут адбылася сапраўдная крывакая бойня. Мы атрымалі загад узяць стратэгічна важную вышыню. Ніколі не забуду пранізлівага голаса фашысцкага афіцэра, які аддаваў загад адкрываць агонь, як толькі мы падымаліся у атаку. Амаль бесперапыннае стракатанне кулямётаў, дзікія стогны і крыкі параненых, мноства забітых. Памятаю, як прыжымаўся да самай зямлі і маліўся. Хацелася, каб гэта быў кашмарны сон, які рана ці позна, але закончыцца. Наступала цішыня і, здавалася, што гэта сапраўды сон. Але тут гучала каманда “У атаку!” і ўсё пачыналася спачатку. Зноў крык нямецкага афіцэра, ураганны агонь і чарговы танец смерці. У той дзень па тры разы гэтая вышыня пераходзіла з рук у рукі і толькі ноччу, калі прыйшло падмацаванне, нам канчаткова ўдалося ёю авалодаць. У гэтым баі загінула вельмі шмат маіх аднапалчан, сяброў, а я доўгі час знаходзіўся ў стане сапраўднага шоку ад убачанага і перажытага”*.

Вайна — гэта страшная рэч. Яна нясе з сабой смерць, не звяртаючы ўвагу на ўзрост, нацыянальнасць, ці рэлігійную прыналежнасць. Колькі маладых жыццяў яна забрала за чатыры гады, а што сама балюча, за некалькі месяцаў, тыдняў і нават гадзін да Перамогі, якая няўмольна набліжалася. Баі праходзілі ўжо на тэрыторыі Германіі.

“4 сакавіка 1945 г. мы вялі вельмі цяжкі бой каля гарадка Кольбарг. Фашысты адчайна абараніліся, мы наступалі. У час адной з атак, я адчуў страшэнную боль у левым плячы. Прабегшы па інерцыі некалькі метраў наперад, пачаў губляць прытомнасць, а затым наступіў правал у памяці. Ачнуўся я ўжо ў палявым шпіталі ў мястэчку Дойчкроне. Раненне было цяжкае, пуля прайшла праз усё плячо. 20 сакавіка мяне перавезлі ў ваенны шпіталь у польскі горад Быдгашч, дзе я і праходзіў курс лячэння да 22 мая 1945 г.”*.

А 9 мая наступіў доўгачаканы Дзень Перамогі ў самай страшнай вайне, вайне, якая яшчэ доўга будзе напамінаць аб сабе на нашай многапакутнай беларускай зямлі.

Пасля дэмабілізацыі з радоў узброеных сіл Міхаіл Людвігавіч вярнуўся дадому, дзе яго чакала мірная стваральная праца. Закончыў Ваўкавыскі зааветэрынарны тэхнікум, працаваў бухгалтарам, галоўным бухгалтарам, загадчыкам некалькіх жывёлагадоўчых ферм. Карыстаўся вялікім аўтарытэтам з боку аднавяскоўцаў, неаднойчы ўзнагароджваўся ганаровымі граматамі за добрасумленную працу.

Сёння Міхаіл Людвігавіч па ранейшаму з намі. Бадзёры, падцягнуты, энергічны, ён з’яўляецца сапраўдным прыкладам для

нас, юнага пакалення. Жыццёвая мудрасць, разважлівасць і вялікая прага да жыцця — гэта не можа не захапляць і радаваць.

“Сучасная моладзь павінна вучыцца на подзвігу дзядоў і прадзедаў, з годнасцю несці сцяг, які мы не згубілі ў самую цяжкую хвіліну і быць дастойнай славы тых, хто са зброяй у руках выратаваў свет ад карычневай чумы, забяспечыўшы мір і спакой на нашай цудоўнай зямлі” — словы, якія павінны дайсці да кожнага маладога чалавека і стаць добрым наказам на шляху да дарослага жыцця.

Толькі некалькі тыдняў аддзяляюць нас ад усенароднага свята. І вельмі хочацца спадзявацца, што гэты светлы дзень заставіць яшчэ раз задумацца кожнага з нас над нашым мінулым, каб правільна зразумець сучаснае і прадухіліць памылкі ў будучым. І зноў мы сустрэнемся з нашым паважаным Міхаілам Людвігавічам, чалавекам з вялікай літары, які заўсёды накіроўвае кожнага з нас толькі на правільны шлях.

Захарэвіч Кацярына,
вучаніца 9 класа
Ашмянцоўскай БШ

БРАНЦАВІЧ ЯН ЯНАВІЧ

Бранцавіч Ян Янавіч нарадзіўся 3 сакавіка 1920 г. у вёсцы Бранцы Шчучынскага раёна.

У кастрычніку 1944 г. быў прызваны на службу ў 1-ю польскую армію. Удзельнічаў у Вялікай Айчыннай вайне ў складзе 8-га інжынерна-сапёрнага батальёна 1-й Варшаўскай інжынерна-сапёрнай брыгады Войска Польскага. З баямі дайшоў да прадмесцяў Берліна.

За храбрасць, стойкасць і мужнасць, праяўленыя ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, ўзнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны II ступені, баявымі медалямі “За гераічны штурм і

вызваленне Варшавы”, “За перамогу над Германіяй”, мноствам юбілейных і памятных узнагарод.

Пасля вайны ўвесь час, аж да самага выхаду на заслужаны адпачынак, працаваў у калгасе кавалём.

3 успамінаў ветэрана

“Пасля таго як прызваўся ў армію, папаў пад Варшаву, дзе праходзілі вельмі жорсткія і кровапралітныя баі. Прымаў удзел у штурме польскай сталіцы. У абавязкі нашага інжынерна-сапёрнага батальона, дзе я быў сапёрам, уваходзіла арганізацыя пераправы войск. Памятаю, як нарошчвалі лёд на рацэ Вісле. Спачатку падсцілалі салому, затым залівалі яе вадой. І так шмат разоў, пакуль лёд не дасягаў таўшчыні, неабходнай для пераправы тэхнікі.

Пры фарсіраванні ракі Одэр таксама будавалі пераправу, але на гэты раз маставую. Вясной 1945 г. гэтая рака разлілася на 3 км. і мы на працягу цэлага месяца часалі сваі для мастоў. Артымоўвалі па 2 разы ў дзень падзяку ад камандавання за старанную працу.

Закончыў вайну ў Германіі, у 8 км. на поўнач ад Берліна. Наш батальён планавалі накіраваць на Далёкі Усход, але нешта не атрымалася і мы засталіся на нямецкай тэрыторыі. У 1946 г. я быў дэмабілізаваны ў запас”

**ЗДАНОВИЧ
ВЛАДИМИР
АНТОНОВИЧ**

Родился Зданович Владимир Антонович 2 января 1926 года в д.Заброевцы Лидского района. В то время западная беларусь в составе Польши и жизнь в белорусской деревне была тяжелой.

Владимир Антонович успел закончить четыре класса Польской школы, когда пришло долгожданное освобождение.

-Я хорошо запомнил слова командира отряда. Он сказал: "Теперь для всех начнется новая жизнь".

Через несколько месяцев жизнь в деревне действительно стала меняться. В соседней деревне Дикушки снова открылась школа, в которой Владимир Антонович отучился еще два года.

Но мирная жизнь прервалась с началом войны. И на долгих четыре года маленькая белорусская деревня, как и сотни других окунулась в страх и боль. И если бы не надежда на освобождение, вера в победу, пережить это было бы еще тяжелей.

-Для нас это был страшный удар,-вспоминает Владимир Антонович. -В деревне об этом узнали из радиоточки. Она была только в одном доме. Хозяин выбежал на улицу и побежал по деревне, забегая в каждый дом и сообщая

страшную вестъ. Через пятнадцать минут все жители деревни были уже на улице. Шумели, перебивая друг друга. Обсуждали услышанное. Женщины плакали.

Хорошо помню свою маму, как она держалась за отца и тихо всхлипывала.

Через две недели мы увидели первых немцев. Они проехали по деревне в сторону Желудка. Мы все сидели по домам и боялись выходить.

Деревня у нас небольшая, поэтому и в дальнейшем мы видели немцев только тогда когда они проходили мимо, но страх был даже тогда. Некоторые мужики ходили в Лиду, Желудок, Щучин и, возвращаясь, рассказывали о том, что видели и повешенных немцами, и расстрелянных прямо на улицах. Много говорили о том, что увозят молодёжь. Поэтому, когда к деревне приближались немцы, многие, в том числе и я, старались спрятаться.

Во время войны радио в деревне не работало, газет не было, и мы ничего не знали о том, что происходило на фронтах, поэтому приход советских войск в деревню был неожиданным. Сначала даже не поверили своим глазам.

Но это была правда. Великая радость охватила деревню. Солдат поднимали и начинали качать. Обнимали. Целовали. Даже после ухода солдат из деревни возбуждение держало всех вместе. Снова бурно обсуждали события, а женщины плакали, но уже от счастья.

В августе 1944 года восемнадцатилетний Владимир был призван в ряды советской армии. Сразу был зачислен в сорок пятый запасной артиллерийский полк наводчиком самоходной артиллерийской установки. В составе полка Владимир Антонович прошёл трёхмесячные курсы освоения профессии. И все эти три месяца он и его товарищи мечтали о фронте. В свободное время, а из-за напряжённого режима дня его было не очень-то много, молодёжь собиралась поближе к бывалым воинам, которые уже прошли многие вёрсты войны, и с завистью слушали их рассказы.

- Мы ещё не осознавали, - вспоминает ветеран, - что война – это не только геройские поступки, победы. Это – пот, кровь, слёзы, боль и не только физическая, но и душевная, когда видишь сожженные дотла деревни, разрушенные города, не по-детски серьезные глаза детей, потерявших всех, могилы своих товарищей над которыми даже нет времени постоять потому, что надо идти вперёд ради жизни.

Впервые мы это поняли, когда нас, молодых солдат, перебросили в октябре 1944 года в семнадцатый отдельный учебно-танковый полк для дальнейшего обучения, который располагался в Бресте. Увиденное по дороге и сам город как бы отрезвили нас. Мы сами увидели последствия войны. Помню, от увиденного всё время наворачивались на глаза слёзы, но мы их не стеснялись.

Война делает людей жестокими, вернее, жёсткими. Но я с этим не совсем согласна. Мне кажется, это сердце как бы разрывается на две части: одна станет и плачет, видя картины войны, а вторая действительно ожесточается, становится каменной. Если бы была только злоба, жестокость и ненависть к

и старые плакали, не стесняясь. Это были слезы радости и слезы печали о тех, кто не дожил до этого счастливого дня. Вдруг прошла всякая усталость, забылись бессонные ночи и пройденные километры.

После взятия Берлина и окончания войны Владимир Антонович был отправлен служить в оккупированном городе. Их часть несла патрульную службу. И, несмотря на то, что Германия капитулировала, но еще на протяжении месяца в Берлине было неспокойно. Почти ежедневно приходили сведения о небольших боях на его улицах.

Мирное население Германии отнеслось к советским солдатам довольно хорошо. И те время от времени помогали им в восстановлении мирной жизни, постепенно контакты были налажены.

В январе 1945 года вместе со своей частью Владимир Антонович был переведен для дальнейшей службы на Дальний Восток в город Биробиджан. И только в апреле 1950 года в возрасте 24-х лет он демобилизовался и вернулся в родные края.

К этому времени восстановленный период в Западной Беларуси еще не закончился, проблем было много, не хватало людей, поэтому Владимиру Антоновичу предложили место инспектора Желудокского пункта сельхозбанка.

Эта работа скоро показала, что шестиклассного образования Владимира Антоновича не хватает, и он, несмотря на возраст, в 1958 году поступает в 7 класс Желудокской средней школы. Таких великовозрастных учеников в то время было много. Война прервала учебу, и необходимо было восстановить пробелы.

Окончив 8 классов в 1959 году Владимир Антонович

фашистам, не было бы памятника советскому солдату с маленькой немецкой девочкой на руках.

А по словам близких Владимира Захарова, он всегда был человеком отзывчивым, добрым и в тоже время настойчивым и упорным.

В феврале 1945 года Владимир Антонович стал командиром самоходной артиллерийской установки и в апреле 1945 года переведён в 65-ый Отдельный Самоходный Артиллерийский Дивизион, который направлялся в действующую армию.

С боями дошли до реки Одер, но главное было ещё впереди. Форсировав реку, советские части остановились в городе Борне. Солдатам даны были лишь одни сутки для отдыха.

Владимир Антонович вспоминает, что очень хотелось спать, но даже разрушенный город таил в себе опасность, поэтому спали по очереди, лёжа здесь же, возле машины, укрывшись плащами. А утром – снова в бой. 65 Дивизион был перебазирован в окрестности Берлина для участия в его штурме.

Две недели шли упорные бои по прорыву обороны Берлина. Немцы хватались за любую возможность удержать свои позиции, оттянуть момент поражения, поэтому город и его окрестности были превращены в непреступную крепость, взять которую было практически невозможно, но советские солдаты это сделали.

Бои шли, не прекращаясь, за каждый дом, каждую улицу. Горело всё, даже камни. Во время одного из боёв погиб весь экипаж САУ, которым командовал Владимир Антонович. Воспоминания об этом до сих пор больно отдаются в сердце ветерана.

- В этот день мы прорвали очередное кольцо обороны и медленно, но упорно двигались к центру. Мой экипаж получил приказ отойти на соседнюю улицу и помочь пехотному взводу уничтожить засевших в одном из домов немцев. Нами приказ был выполнен, но, возвращаясь назад, мы попали в засаду. Машина была обстреляна гранатами и загорелась. Мои товарищи были ранены. Я начал вытаскивать их из горящей машины. Наиболее пострадал Иван, поэтому его я вытащил первым и отнес на безопасное расстояние, но добежать до машины к сожалению уже не успел – она вдруг взорвалась прямо на моих глазах. От полученных ран скончался и Иван...

Через день меня перевели на другую установку, но своих погибших товарищей я помню до сих пор.

Но были и светлые воспоминания о войне. День 9 Мая, я думаю, не забудет никто из переживших эту войну. Владимир Антонович встречал его в Берлине, возле рейхстага.

Вспоминая этот день, он говорит:

- Весть о капитуляции разнеслась мгновенно. Казалось, что все узнали об этом в одну секунду. Подняли невероятный шум. Все кричали, стреляли из оружия в воздух, обнимались друг с другом, со своими знакомыми и незнакомыми. Все вдруг превратились в одну большую семью. И молодые, и

старые плакали, не стесняясь. Это были слезы печали о тех, кто не дожил до этого счастливого дня. Вдруг прошла всякая усталость, зыбылись бессонные ночи и пройденные километры.

После взятия Берлина и окончания войны Владимир Антонович был отправлен служить в оккупированном городе. Их часть несла патрульную службу. И, несмотря на то, что Германия капитулировала, но еще на протяжении месяца в Берлине было неспокойно.

Почти ежедневно приходили сведения о небольших боях на его улицах.

Мирное население Германии отнеслось к советским солдатам довольно хорошо. И те время от времени помогали им в восстановлении мирной жизни, постепенно контакты были налажены.

В январе 1945 года вместе со своей частью Владимир Антонович был переведен для дальнейшей службы на Дальний Восток в город Биробиджан. И только в апреле 1950 года в возрасте 24-х лет он демобилизовался. И вернулся в родные края.

К этому времени восстановительный период в Западной Беларуси еще не закончился, проблем было много, не хватало людей, поэтому Владимиру Антоновичу сразу же предложили место инспектора Желудокского пункта сельхозбанка.

Эта работа скоро показала, что шестиклассного образования Владимира Антоновича не хватает, и он, несмотря на возраст, в 1958

году поступает в 7 класс Желудокской средней школы. Таких великовозрастных учеников в то время было много. Война прервала учебу, и необходимо было восстанавливать пробелы.

Окончив 8 классов в 1959 году Владимир Антонович идет работать

Заведующим складом сельскохозяйственной артели. Но в 1960 году он переводится мастером межколхозной строительной организации, где проработал 26 лет. В 1986 году ушел на пенсию.

За время работы Владимир Антонович снискал большое уважение своих товарищей за мастерство, принципиальность, умение выслушать товарища и помочь ему в беде делом и словом.

Хотя сам Владимир Антонович о своей работе говорит неохотно, но с любовью:

- Я выбрал себе самую мирную профессию. Во время войны мне пришлось много разрушать, а вот теперь я строю, возвожу для людей дома, где им будет спокойно и уютно.

За время военной службы Зданович Владимир Антонович получил ряд правительственных наград:

- Орден "Красной звезды";
- Орден "Отечественной войны II степени";
- Медаль «За взятие Берлина»;
- Медаль «За Победу под Германией»;
- Благодарность за прорыв обороны Берлина;
- Благодарность за взятие Берлина;
- Юбилейные медали, связанные с юбилейными датами победы в Великой Отечественной войне;
- Юбилейные медали, связанные с юбилейными датами создания Вооруженных сил.

**ПУЗАНКОВА
ЕФРОСИНЬЯ
ВАСИЛЬЕВНА**

Родилась в д.Хотненсицы, Ельнинского района, Смоленской области в 1920 году в семье крестьян. Около Москвы застала война. Устроилась на ткацкую фабрику. Позднее послали на окопы. В 1941 отступали. Мы пошли в военный госпиталь №691. Все войну пробыла Евросинья Васильевна в военном госпитале. Войну окончили в 1944 году. В 1946 году приехала в Желудок. Работала в Желудокской больнице, санитаркой в хирургическом отделении.

ФРЕЙБЕРГ
СОФЬЯ
АНДРЕЕВНА

Родилась в 1924 году. Ушла на войну в 17 лет. Закончила педагогическое училище. Сражалась в отряде ополченцев села Журовка Белгородской области. Ходила на задания по поручению. Была контужена, лежала в полевом госпитале. В октябре 1945 года вернулась на Родину.

В 1947 году приехала в г.п.Желудок. Работала в Желудокской горпоселковой больнице, санитаркой в детском отделении.

А Т Р О Щ Е Н К О
Л Ю Б О В Ъ
А Н Д Р Е Е В Н А

Родилась 25 февраля 1923 года в д.Никольская Чувашской Республики.

В 1942 году ушла на фронт: 163-й дорожно-строительный батальон, Северо-западного фронта. Работала писарем штаба. Закончила войну в 1945 году.

1943г.-Ленинградский фронт.

1944г.-перебросили на первый Украинский фронт д.Шепетовка. Закончила войну в строительном батальоне.

Награждена орденами и медалями.

В 1959 году переехала в г.п.Желудок. Работала бухгалтером в лесничестве.

**САВКО
АЛЕКСЕЙ
ПЕТРОВИЧ**

Родился 9 февраля 1926 года в д.Войканы, Щучинского района в семье крестьян.

11 сентября 1944 года Щучинским РВК призван на военную службу. Попал в действующую армию 1 штурмовая Комсомольская бригада- гранатометчиком. Это второй Белорусский фронт.

Первое боевое крещение получил в Польше. Освобождал многие города: Варшаву, Прагу, Берлин.

До 11 сентября 1948 года служил в действующей армии. Затем был комиссован по болезни. После армии работал в д.Василишки техником связи.

ГУРЕЦКИЙ
АНТОН
ВИКЕНТЬЕ-
ВИЧ

Родился 15 августа 1925 года в д.Сутин Пуховичского района Минской области, в семье крестьян.

Война застала его дома, работал по хозяйству. С декабря 1944 года был призван в действующую армию и служил в полевой автоматической хлебопекарне. 21 марта 1945 года под г.Гданьск был ранен и лежал в госпитале, далее был комиссован. После войны приехал в Щучинский район, работал в райвоенкомате.

**ШМУКСТА
БОЛЕСЛАВ
ВИКЕНТЬЕ-
ВИЧ**

Родился 1 мая 1921 года в д.Дубели Щучинского района в семье крестьян. Работал до войны в г.Щучин на хлебопекарне-рабочим. В 1941 году вербовали в Польское Войско, он записался добровольцем и воевал до конца войны. Дошел до Берлина. Пехота-танковая бригада. После войны работал в СПК «Желудокский» строителем.

**ГОДУНОВА
ЕФРОСИНЬЯ
ВАСИЛЬЕВНА**

Родилась 21 мая 1924 года в селе Школьском Глазковского района Тамбовской области. Работала на заводе военного значения в Полтавской области, ст. Яготни. После войны послали в г.Скидель строить завод. После замужества переехала в г.п.Желудок. Работала в райпотребсоюзе продавцом.